

Nicholas Goodrick-Clarke (2006). Černé slunce: Árijské kultury, esoterický neonacismus a politika identity

Praha: Eminent, 458 s.
ISBN: 80-7281-281-5

Miroslav Vrzal, FF MU, Ústav religionistiky
e-mail: miroslav.vrzal@mail.muni.cz

V roce 2006 vyšla v nakladatelství Eminent kniha *Černé slunce* s podtitulem *Árijské kultury, esoterický neonacismus a politika identity*.¹ Jejím autorem je dnes již bohužel nežijící britský badatel Nicholas Goodrick-Clarke, který zemřel v roce 2012.²

Jak autor sám v předmluvě píše (s. 15), kniha vznikala jako určité volné pokračování známého díla z roku 1985 (v češtině vyšlo v roce 1998) *Okultní kořeny nacismu: Rakouští a němečtí ariosofisté 1890–1935: Tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*, kde se Goodrick-Clarke, jak název napovídá, věnoval vlivu ariosofie na formující se nacistické hnutí. V knize *Černé slunce* se pak rozhodl zaměřit na ezoterické směry a religiozitu poválečného neonacismu a krajní pravice.

Jak detailně Goodrick-Clarke ukázal v *Okultních kořenech nacismu*, na formování nacistické ideologie měly vliv koncepce ariosofistů konce 19. a počátků 20. století, jako byli Guido von List či Jörg Lanz von Liebenfels, které zahrnovaly okultní představy o rasové nadřazenosti spojené s antisemitismem a chiliastickými mýty o národním vzkříšení (s. 10). Svou religiózní dimenzi pak nacismus manifestoval například odkazováním se na dávnou germánskou pohanskou minulost, mesianistickou úlohou Adolfa Hitlera, ale i prostřednictvím pompézních rituálů s ceremoniálními prvky či v „démonologicky“ pojaté rasistické politice Třetí říše, zaměřené vůči židům a dalším skupinám, které byly dehumanizovány, démonizovány a označovány za zdroj problémů tehdejší společnosti, jež od nich měla být očištěna (viz s. 9).

Podobnou religiózní dimenzi (i když poněkud transformovanou) mají i některé poválečné a rovněž současné směry neonacismu a ultrapravice. A právě tomu se věnuje Nicholas Goodrick-Clarke. Podle vlastních slov: „Zkoumá nepříliš známé aspekty ultrapravicové ideologie: árijské kultury, aristokratické pohanství, antisemitské démonologie, východní náboženství a výstřední okultní názory vyznávané jedinci i celými skupinami, jež se obávají ztráty svého postavení,

¹ Z anglického originálu *Black Sun: Aryan Cults, Esoteric Nazism, and the Politics of Identity* z roku 2002 knihu přeložil Miloslav Korbělík.

² Goodrick-Clarke působil jako profesor na Univerzitě v Exeteru. Byl také ředitelem Centra pro ezoterická studia (EXESES0). Vydal řadu knih týkajících se západního ezoterismu a také religiozity v rámci krajní pravice. Oboje pak *Černé slunce* spojuje.

kulturních tradic a identity v rodících se multikulturních společnostech Spojených států a Evropy.“ (s. 11)

V jistém ohledu jde o někdy až fantastní čtení, které v jednotlivých tematických kapitolách ukazuje rozmanité podoby hledání neonacistické a ultrapravicové identity a religiozity. Jak píše Goodrick-Clarke, počínaje 70. léty začal pravicový extremismus pěstovat starou ideologii árijského rasismu, elitářství, a síly v nových kultovních převlecích ezoterismu a východních náboženství (s. 12). Znovu se zde například nastolují otázky po původu Árijců a také jejich božské podstaty, když kupříkladu bývalý příslušník SS Wilhelm Landung oživil ariosofickou mytologií o Thule jako bájném domovu Árijců za severním polárním kruhem. Ještě dále šel bývalý chilský diplomat Miguel Serrano, když Árijcům jako polobožským bytostem přičkl mimozemský původ. (s. 12–13)

Jak Goodrick-Clarke ukazuje na mnoha místech, specifický vztah má pak ultrapravice k Indii jako svým způsobem „duchovní dávné árijské zemi“, kdy je například obdivován její kastovní systém, a východním učením – zejména různým hinduistickým prvkům, které evropská a americká ultrapravice rovněž integruje. Jedním z neznámějších příkladů je Sávitří Déví (1905–1982), nacisticko-hinduistická vědma a spisovatelka narozená ve Francii, která Hitlera považovala za avatára Višnu, nacismus přirovnávala k Šivovu kultu a současná kalijuga by podle ní měla být ukončena obrozujícím násilím, válkou a genocidou (s. 13).

Samostatnou kapitolou jsou pak rasistické pohanské skupiny, respektive nordické rasové pohanství, kterému se Goodrick-Clarke rovněž věnuje. V tomto ohledu čerpá i ze spolupráce s Mattiasem Gardellem, který posléze (2003) vydal knihu *Gods of the Blood: The Pagan Revival and White Separatism*. Rasistické pohanské skupiny svoji identitu utváří pomocí odkazů na předkřesťanské evropské mytologie a „árijská“ božstva, která jsou pak někdy například spojována s archetypy bílé rasy (viz např. s. 256). Rasové pohanství nachází své příznivce i mezi neonacistickými skinheady či některými blackmetalisty. Někteří jedinci a skupiny pak kloubí ultrapravicové ideologie i se satanismem (viz Order of Nine Angles) nebo „naopak“ s rasistickými výklady křesťanství, jak se s tím můžeme setkat u komunitně fungujících Árijských národů, či známější organizace Ku Klux Klan.

K utváření identity neonacistických skupin a soudobé ultrapravice slouží i různé konspirační teorie, z nichž některé reiterují již starou představu židovského spiknutí a zasazují ji do současné představy světa pod vládou ZOG (sionistické okupační vlády) nebo hovoří o přežití Adolfa Hitlera na konci druhé světové války a jeho přesunu do Jižní Ameriky, kam se uchýlila rovněž řada dalších prominentních nacistů. Za zmínku stojí rovněž teorie o tajné nacistické armádě, „posledním praporu“ s vyspělou technologií, ukryté v Antarktidě, odkud také vzlétají nacistická UFO (s. 193).

Jak píše Goodrick-Clarke, nejdůležitější pojem árijských kultů a ezoterického nacismu, je „rasa“. Árijské kultury a ezoterický nacismus pak disponují mytologiemi k zastavení úpadku bílé moci ve světě (s. 381). Současnost je vnímána jako věk úpadku, degenerace či bezprostřední hrozby zániku bílé rasy. V *Černém slunci* Goodrick-Clarke vlastně zkoumá přežívání a oživení „árijských“ rasových představ v reakci na výzvy moderního světa (s. 10). Soudobou americkou a evropskou ultrapravicí se tak snaží zasadit do širších společenských a kulturních souvislostí

a vnímá ji i jako reakci na rozmach liberalismu a globalizace (s. 15). Radikální ultrapravicové ideologie pak podle Goodrick-Clarka posilují rovněž jevy jako masivní imigrace a pozitivní diskriminace (s. 11, 383–384). V rámci současné demografické proměny USA a evropských států směřujících k multikulturním společnostem pak podle Goodrick-Clarka dilema bílé identity připomíná dilemata rakouských Němců v Habsburské monarchii (s. 10), kde některé okultně laděné národovecké skupiny a jednotlivci začaly vytvářet různé koncepce živičí později ideologii nacistického hnutí, což vedlo nakonec až k druhé světové válce a holokaustu (viz také s. 15, 384).

Goodrick-Clarke (s. 16) zároveň (i když v poněkud normativním a hodnotícím duchu) varuje, že riziko rasistické religiozity je obrovské. Zejména pokud je transcendence „transformována do dynamiky výlučnosti a nenávisti“. Podle něj pak „místo ryzí spirituality vystupuje předpojatost, vydělování a omezování“, což vede do „spirituálního suterénu primitivního dualismu, kde pseudovykoupení závisí na vyloučení druhých“, a také k násilí. „Takové degradované náboženství nevede nikdy ke světlu, ale do temnoty“, dodává. Jeho poslední větou v úvodu je pak memento: „Pevně doufám, že porozumění náhražkovým vírám, které jsou popsány na následujících stránkách včetně jejich příčin, nám pomůže vyhnout se opakování minulého inferna.“ (s. 16)

Kniha je napsána velmi čtivým způsobem a osobně jsem ji přečetl takříkajíc jedním dechem. Najdeme zde však i některá vyjádření, která působí trochu nepřesně či zavádějícím dojmem. To pak vytváří i drobné skvrny na Goodrick-Clarkově *Černém slunci*. Například na straně 256 píše, že: „Jakmile do norského black metalu zavedli kult uctívání ďábla, začali Euronymous a Vikernes hlásat, že jsou připraveni páchat násilí.“ Pokud se nejedná o nadsázku, tak bych zde zacházel s pojmem „uctívání ďábla“ opatrně. V případě Euronyma, který sice hovořil o vyznávání teistického satanismu a black metal podle něj měl být satanistická hudba, se vedou diskuze nad jeho satanismem jako účelové transgresivní pozice v rámci budování „zlé image“ black metalu (což bylo i u dalších blackmetalových skupin poměrně běžné). Vikernes³ sice zpočátku některými vyjádření veřejnou nálepkou blackmetalistů jako „uctívačů ďábla“ také podporoval, ale později to označil za způsob provokace. Navíc se od satanismu distancoval a hovořil o své orientaci na rasové pohanství (v jeho případě určitou formu odinismus), což je v knize ostatně také probíráno. „Kult uctívání ďábla“ je tak trochu zavádějící, i když veřejnost a média takto na black metal nahlížela. Podobných míst pak najdeme v knize více.

Samotná kniha však přináší i řadu poměrně zásadních informací a tvrzení. Jedním z nich je například tvrzení, že osobnost Davida Myatta, známého z britského nacionálně socialistického hnutí, stojí pod pseudonymem Anton Long za satanistickou organizací Order of Nine Angles. To bylo v době sepsání knihy, tedy v roce 2002 (a ještě i poměrně nedávno), předmětem veřejných i odborných diskuzí – i když dnes již i řada dalších autorů věnující se satanismu a krajní pravici rovněž hovoří o tom, že jde o tutéž osobu.

Celkově jde o zásadní počín, na který stále odkazuje mnoho odborníků z řad politologů, sociologů a religionistů. Rozhodně jej lze doporučit těm, kteří se více

³ Mimochodem na straně 283 chybně skloňován v druhém pádě jako „Vargy Vikernese“, a nikoliv jako „Varga Vikernese“.

zajímají o ultrapravicí a religiózní koncepty, se kterými pracuje. Ty pak totiž tvoří i legitimizaci pro rasovou nadřazenost, boj za bílou rasu, násilí a antidemokratický extremismus, který je zasazený někdy až do kosmického souboje protichůdných sil dobra a zla (s. 16, podobně viz také koncepce kosmické války Marka Juergensmeyera, 2007). Je zároveň dobrým zdrojem pro ty, kteří se věnují studiu konstrukce kolektivních identit v globalizujícím se světě, i badatelům na poli západního ezoterismu. Kniha je vhodná taktéž pro zájemce z řad širší veřejnosti, kterým jsou mantinely běžného stereotypu neonacismu jako holohlavého skinheadskeho hnutí příliš úzké a chtějí lépe a komplexněji porozumět utváření ultrapravicové identity a religiozity nejenom v průběhu druhé poloviny 20. století, ale i v současné době.

Seznam použité literatury:

- Gardell, M. (2003). *Gods of the Blood: The Pagan Revival and White Separatism*. Durham – London: Duke University Press.
- Goodrick-Clarke, N. (1998). *Okultní kořeny nacismu: Rakouští a němečtí ariosofisté 1890–1935: Tajné árijské kulty a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha: Votobia.
- Goodrick-Clarke, N. (2002). *Black Sun: Aryan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity*. New York – London: New York University Press.
- Juergensmeyer, M. (2007). *Teror v mysli boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).